

Никола Ќирик
Институт за национална историја, Скопје
n.circmkd@gmail.com

ПРИЛОГ КОН ИСТОРИЈАТА НА ОХРИДСКАТА АРХИЕПИСКОПИЈА: ДВЕ ПЕТИЦИИ ОД ОХРИДСКИОТ АРХИЕПИСКОП ЈОАСАФ II ОД 1727 ГОДИНА ДО ОСМАНЛИСКИОТ ДИВАН

Апстракт. – Во трудот е дадена транскрипција на современ турски јазик и превод од османлиско-турски на македонски јазик на две петиции од охридскиот архиепископ Јоасаф II од декември 1727 година поднесени до османлискиот Диван. Исто така, направена е и анализа на содржината на документите и нивната важност во контекст на односите помеѓу Охридската Архиепископија и Османлиската Империја во овој период. Имено, документите содржат информации за правата и обврските кои охридскиот архиепископ Јоасаф II и костурскиот митрополит Дионисиос ги имале во османлиската држава.

Клучни зборови. – петиција, Охридска Архиепископија, Јоасаф II, Османлиска Империја.

Документите се пронајдени во Истанбулскиот османлиски архив, како дел од класификацијата на Али Емири и колекцијата документи од периодот на владеењето на османлискиот султан Ахмед III (1703-1730). Последователно, сигнатурите на документите се BOA.AE.SAMD.III.150/14769 и BOA.AE.SAMD.I II.150/14770. Тие се напишани на османлиско-турски јазик со црно мастило. При пишувањето употребени се *дивани* и *инце дивани* стиловите на арапското писмо, кои се карактеристични за ваквиот тип на документи во овој период. Документите се составени од главен текст кој претставува *арзухал* (петиција) од охридскиот архиепископ Јоасаф II адресирани до османлискиот султан и додатоци внесени од страна на писарите на Диванот (Dîvân-ı Hü mâyun). Од додатоците,

во горниот десен агол најпрвин е впишано резиме на петициите со препорака за издавање наредба. Препораките, а со тоа и молбите на охридскиот архиепископ се прифатени и се донесени одлуки и дадени *буј-рулдиш* (заповеди) од страна на великиот везир за издавање *фермани* (наредби), додаток кој се наоѓа над главниот текст во документите. Исто така, на позадината од документите се наоѓа печатот на Јоасаф II, чија содржина е двојазична. Печатот не беше читлив, меѓутоа јасно се гледа дека е напишан на османлиско-турски и на грчки јазик.

Во Османлиската Империја, нејзините поданици имале право на жалба или петиција по разни прашања до османлискиот султан. Иако по XV век, султанот ретко лично учествувал во одговарањето на молбите во документите од овој период е задржана формулацијата на обраќање кон него. Имено, во XVIII век исходот на петициите бил решаван од страна на великиот везир на заседанијата на Царскиот Диван, каде постоела посебна просторија за нив, нарекувана *арз одаса*.¹

Подносителот на петициите презентирани во овој труд, охридскиот архиепископ Јоасаф II, се смета за еден од најзначајните охридски архиепископии. Управувал со охридската катедра од 1719 до 1745 година.² За време на својата функција, успеал да ги среди внатрешните прилики и да ја стабилизира економската ситуација во охридската црква. Петициите го покажуваат и еден од начините на кој Јоасаф II успеал да го направи тоа. Содржината на петициите, наведува на тоа дека во овој период, Охридската Архиепископија се соочувала со разни проблеми поради кои морала да побара реафирмирање на своите права со фермани од османлиската држава. Прифаќањето на петициите и издавањето на наредбите на 18 јуни 1728 (01.01.1728) година го зацврстило авторитетот и власта на Јоасаф II и костурскиот митрополит Дионисиј, кој се сметал за прв заменик на Јоасаф II. Наредбите биле адресирани до сите кадии кои се наоѓаат на подрачјето на Охридската Црква во првиот документ, а во вториот до кадиите во Костурската митрополија, како што и била процедурата при вакви петиции.³ Откако добил потврда на своите права и заштита од локалните власти, заради понатамошно зацврстување на единството во црковната организација и неговата власт свикал црковно-народен собор во селото Бобоштица, Корчанско на 24 јуни 1728 година.⁴

¹ Ursinus 1994, 237-238.

² Снегаров 1995, 207-208.

³ İnalçık 1988, 40.

⁴ Снегаров 1995, 278.

Овие документи се особено значајни бидејќи нудат повеќе информации кои се поврзани со односите помеѓу Охридската Архиепископија и Османлиската Империја во овој период.⁵ Најпрвин документите се осврнуваат на црковните давачки кои патријарсите и митрополитите требало да ги собираат од христијаните во нивната диоцеза.⁶ При тоа, Јосаф побарал разните државни службеници и претставници да не се мешаат и да не ги спречуваат при нивното собирање. Според првата петиција Јосаф II имал обврска да плаќа годишен данок од 144 000 акчиња. Не помалку важни се и деловите од документите кои се поврзани со правата и обврските на архиепископот како лидер на охридската црква и христијаните кои живеат во областите под негова јурисдикција. Тој, меѓу другото, бара од власта, државните службеници да не се мешаат и во односите помеѓу него и неговата паства на начинот кој е договорен и пропишан со османлиската власт.

Работата на петициите покажува дека поединечните барања и содржината во документите се всушност ставки од архиепископскиот, односно митрополитскиот брат на Јосаф II и Дионисиј. Иако немавме увид во нивните брат сепак, споредбата со други брата на патријарси и митрополити од овој период во Османлиската Империја донесе до таков заклучок. Истражувањето на патријаршиските и митрополитските брата во последните години во историографијата ја покажа нивната важност како документи кои ја дефинираат врската помеѓу црковните институции и османлиската држава и потребата за промена на погледот на положбата и статусот на немуслиманите во Османлиската Империја.⁷

Веруваме дека понатамошна работа и анализа на ваквиот вид на османлиски документи, фермани, брата и општо, врз историјата на Охридската Архиепископија од овој период ќе даде ново светло на односите помеѓу Охридската Архиепископија и Османлиската Империја.

⁵ За односите помеѓу Охридската Архиепископија и Османлиската Империја врз основа на истражување базирано врз османлиски документи види: Матковски 1972, 111-145.

⁶ Повеќе за црковните давачки во Охридската Архиепископија види: Матковски 1971, 39-72.

⁷ Çolak, Bayraktar-Tellan 2019; Çolak 2015; Bayraktar-Tellan 2011.

ТРАНСКРИПЦИЈА НА ВОА.АЕ.САМД.ІІІ.150/14769

Devletlü saâdetlü merhametlü sultanım hazretleri sađ olsun! Bu kulları Ohri ve tevâbi'i kazâlarının patriđi olub patrikliğime dâhil olan kazâlarda ve karyelerinde sâkin mitropolitler ve piskoposlar ve papaslar ve keşişler ve sâ'ir zimmîlerin üzerlerine edâsı lâzım gelen senevî mîrî rüsûm ve zitiye ve tasadduk akçeleri ve panayırları ve ayazmaları ve evvelki nikâhlarında birer gurus ve ikinci nikâhlarında ikişer ve üçüncü nikâhlarında üçer gurus rüsûmları ve senevî her zimmî evinden on ikişer akçe ve her papasdan birer altun patriklik rüsûmatı ve yine senevî her zimmî evinden ikişer akçe ve her papasdan birer altun mitropolitlik rüsûmatı ve ba'zı zimmîlerin dahî senevî mîrî rüsûm mukâbelesinde buđdayları ve kilisalarına göre bankaları ve sâ'ir küllî ve cüz'î rüsûmat ve mahsûlatın mecmû'î mîriçün bu kulları veyâhûd tarafımdan vekîllerim ahz ve kabz eyledikte âherden müdâhale olunmayub ve ba'zı zî-kudret kimesneler ve zu'emâ ve erbâb-ı tımar çiftliklerinden ve kışlaklarından ve karyelerinden olan zimmîlere münâza'un fihi olan iki zimmî mâbeynlerinde ve karyelerinde olan zimmîler ırgâdımızdır deyu mîrî rüsûma gadr eylemeyeler ve bir zimmî 'avrat boşamalı veyâhûd almalı oldıkta bu kullarına ve mitropolitlere ve piskoposlara mürâca'at ideler ve âyînimiz üzere akd-ı nikâh ve fesh-i nikâh ve münâza'un fihi olan iki zimmî mâbeynlerinde rızâlarıyla ıslâh ve iktizâ idüb âyînleri üzere kilisalarında yemîn ve aforos eyledikte kuzât ve nüvvâb tecrîm ve tađrîm eylemeyeler ve bu kullarının ma'rifeti ve izni yođiken taht-ı iltizâmında olan papaslar âyînimiz üzere nikâh-ı câ'iz olmayan kefereye nikâh eylemeyeler ve mürd olan mitropolit ve piskopos ve papas ve keşiş ve kalogriyaların ve gerek eşyâ ve bârgîr ve sâ'ir kilisalarına müte'allik her nesi var ise bu kulları ahz ve kabz eylediğimden beytî'l-mâl ve kassâm ve mütevelliler ve voyvodalar ve subaşılar ve âdemleri ve sâ'irleri müdâhale eylemeyeler ve mîrî rüsûm edâ eylediklerinden mirîye alındığı minvâl üzere virilüb ziyâdeye teklîf itmeyeler ve ocak[lık]-ı zâbitleri tarafından dahî müdâhale olunmayub ba'zı zî-kudret kimesneler şu 'avradı şu zimmîye nikâh eyle deyu âyînimize muhâlif papaslara cevri itmeyeleri ve şu papası 'azl ve kilisasın şu papasa vir deyu rencide itmeyeler ve zimmî tâ'ifesini te'dîb ve terbiyye için âyînimiz üzere gönderdiğimiz aforos ta'bîr olunır te'dîb kağıdlarına müdâhale olunmayub ve âyînimize muhâlif nikâh iden mesfûrlar kilisalarına girmek dahî âyînlerine muhâlif olub ba'dehu ol vechile mürd olanları kuzât ve nüvvâb ve sâ'ir zâbitler ve zî-kudret kimesneler papaslara siz kaldırım deyu ta'addî eylemeyeler ve kadîmden kilisa ve manastırları fukarâlarına vakf olan bađ ve bađçe ve çiftlik ve çayır ve tarlalarına ve ayazmalarına ve deđirmenlerine ve eşyâlarına dâhil olmayub ve mîrî rüsûm virmekde 'inâd üzere olan piskopos ve mitropolitler ve papaslara âyînleri üzere te'dîb ve saçların traş ve kendülerin 'azl ve yerlerin müstehakkına virdiğimde âherden müdâhale olmaya ve ba'zı zimmîler sülüs-i mâlini kilisa ve manastırlarına ve bu kullarına ve mitropolit ve piskopos vasiyyet eyledikte vârislerinden alvir ile ve mitropolit ve piskopos ve keşiş ve papas ve kalogriyalardan birisi izn-i şer'le ahkonılmak lâzım geldikde bu kulları ahkoya ve

keşîş tâ'ifesinden ba'zıları manastırları ve kilisalar yoğiken mahalle be-mahalle geziüb fesâda bâ'is olanları bu kulları te'dîb eyleye ve kilisa ve manastırlarımıza vekîl olub düşen mahsûlâtı ekl ve bel' iden mesfûrların muhâsebelerin gördikde müdâhale olunmaya ve bu kulları mîrî rüsûm cem' ider iken mürûr ve 'ubûr eylediğımız ba'zı mahûf ve muhâtaralu olan yerlerden ahsen vechile geçmek için tebdîl-i câme ve kisve ve kendü nefslerimiz tahlîs için âlât-ı harb götürdüğımızde müdâhale olunmayub ve yanlarımıza birer kulağuzlar virilüb [...] kullarına ve âdemlerime ve mitrepolidlere ve piskoposlara mücerred celb-i mâl için mîr-i mîrân ve mîrlivâ ve mütesellimler ve voyvodalar ve subaşlar ve zu'emâ ve erbâb-ı tımar ve ümenâ ve ummâl ve kurâ zâbitleri ve sipâh ve yeniçeri ve sâ'ir ehl-i 'örf tâ'ifesi taraflarından müdâhale olunmayub [bindikleri] bârgîr ve katırlarımıza ulağa ve kapukulları müdâhale itmeyub ve bu kullarına mahsûs olan 'asâmızı elimde götürdüğümde müdâhale olunmaya deyu emr-i şerîf virmekle merhametlü sultanımdan mercû dur ki mahallinden derkenâr ve vech-i meşrûh üzere 'amel ve birer sûret-i mahkemelerde sicillâta kayd ve düstûrî'l-'amel olmak üzere patrikliğime dâhil kazâların kâdîlarına hitâben fermân-ı 'âlîyeleri ihsân buyurmak bâbında emr ve fermân devletlü saâdetlü sultanım hazretlerindir.

Bende Yoasaf patrik-i Ohri hâlâ

Ohri ve tevâbî'i patrikliği sâhib-i 'arzuhâl Yoasaf nâm râhibin senevî yüz kırk dört bin akçe maktû'ı ile üzerine olub iltizâmında olan kazâlarda sâkin papasların ve keşîşlerin ve mitrepolidlerin ve piskoposların ve sâ'ir zimmîlerin senevî üzerlerine edâsı lâzım gelen mîrî rüsûm ve sâ'ir âyîn-i 'âtılları muktezâsınca mu'tâd olan rüsûmleri mîrîsi için cem' ve tahsîl olınmak için mesfûrun memhûr 'arzuhâli ve bâ-fermân-ı 'âlî mufassal ve meşrûh yedine zâbt emr-i şerîfi virilügelmiştir ol bâbda emr ve fermân devletlü ve saâdetlü sultanım hazretlerindir.

Fi 6 cemâziyelevvel sene 1140

[pençe]

Sahh. Derkenârı mûcebince şürûtıyla hükm. Buyuruldu.

(на позадината на документот)

Ba ferman-ı 'âlî fi 18 cemâziyelevvel sene 1140

[???] 240

[mühür]

ПРЕВОД НА BOA.AE.SAMD.III.150/14769

Нека неговото височество, мојот честит, благороден и милостив султан биде здрав! Овој раб е патријарх на Охрид и на околните кази. Митрополитите, епископите, свештениците и монасите и сите останати зимии кои што живеат во казите и селата кои се подредени на мојата патријаршија годишно им следува да плаќаат годишен мириски данок, зејтијје, милостина, такса за панаѓури, такса за ајазма, за првата венчавка по еден грош, за втората венчавка по два гроша, за третата венчавка по три гроша и годишно од секој зимиска куќа по 12 акчиња и од секој свештеник по еден златник за патријаршиски данок и исто така годишно од секоја зимиска куќа по 12 акчиња и од секој свештеник по еден златник за митрополитски данок и исто така некои зимии да даваат пченица како годишен мириски данок. Овој раб или [назначените] од моја страна претставници, да не бидат попречувани кога ги собираат за државата пангарите според црквите и другите целосни и половични даноци и такси. Некои моќни луѓе, заими и тимариоти да не го забрануваат собирањето на мирискиот данок и да не се мешаат во споровите помеѓу два зимии под изговор дека зимиите живеат на нивните фарми, зимски пасишта и села и се нивни слуги [и како такви не се подложни на оданочување]. Зимија кога се разведува или се венча се обраќа [за дозвола] кај овој раб и митрополитите и епископите. Согласно нашите традиции при склучување венчавка или давање развод, или разрешување на спор со взаемна согласност меѓу два зимии, треба во согласност со нашите традиции да се заколнат и казнат во црквите. По тоа кадиите и наибите да не ги казнуваат и глобат. Свештениците кои се под јурисдикција на овој раб, според нашите традиции нема да венчаваат неверници кои не се соодветни за брак без негово учество и дозвола. Кога ќе ги собирам предметите, товарните коњи и се друго што има во црквите останато од починатите митрополити, епископи, свештеници, монаси и монахињи, овој раб да не биде спречуван од бејтулмалот, кассамите, мутевелиите, војводите, субашиите, нивните луѓе и другите. Кога ќе и ги достави на државата даноците на начинот на кој ги примил, да не се бара повеќе од него. Исто така, да не биде спречуван од страна на носителите на оцаќлакот. Некои моќници да не ги тераат свештениците да венчаат жена со некој зимија или да отпуштаат свештеници и да ја дадат нивната црква на некој друг свештеник спротивно на нашите традиции. Документите за екскомуникација кои ги даваме во согласност со нашите традиции за да ги казнат и дисциплинираат зимиите, да не се спречу-

ваат. На оние што склучиле брак спротивен на нашите традиции, исто така спротивно е на нашите традиции да влегуваат во црква. Следствено, кадии, наби и други забити и некои моќни луѓе не треба да ги принудуваат свештениците да ги погребуваат телата на вакви луѓе. Да не се посега по од дамнина подарените лозја, градини, чифлици, ливади, ниви, ајазми, воденици и предмети за сиромасите во црквите и манастирите. Кога во согласност со нашите традиции ќе се казнат и ќе им се потстрижат косите на епископите и митрополитите и свештениците кои одбиваат да платат мириски данок и ќе ги разрешам од црквата и ќе ја дадам на [некој] друг да не бидам попречуван. Кога некои зимии ќе остават во наследство една третина од нивниот имот на цркви и манастири или на овој раб, на митрополит и на епископ тие да се земат од наследниците според чесниот шеријат. Кога некој митрополит или епископ или монах или свештеник или монахиња треба да бидат притворени, со дозвола на чесниот шеријат тие да бидат притворени од страна на овој раб. Ако некои од групата на монаси кои немаат црква или манастир одат од место до место и поттикнуваат неволји, тие да бидат казнети од овој раб. Споменатиот да не биде спречуван кога според обичајот ги проверува извештаите на оние полномошници на нашите цркви и манастири кои вршат проневера [на средствата]. Кога овој раб собирајќи ги мириските даноци менува облека за да мине безбедно низ некои опасни места и носи оружје за да спречи опасност по својот живот, да не биде спречуван и да ми се обезбеди по еден водич. Овој раб и моите луѓе и митрополитите и епископите да не бидат спречувани од страна на мирмираните, санџакбеговите, мутеселимите, војводите, субашиите, заимите, тимариотите, емините, административните службеници, селските забити, спахиите, јаничарите и другите службени лица кои се мешаат заради сопствен интерес. Улаците и капукулото, јавачките коњи и мулиња да не ги спречуваат. Кога овој раб го носи во својата рака својот специјален жезол да не се попречува. Заради издавање честита наредба го молам мојот милостив султан да се направи деркенар и на вообичаениот начин да се издаде наредба која ќе се забележи во регистрите на судовите. Да се дејствува според високата наредба и кадиите на казите кои се дел од мојата патријаршија да бидат известени со царска заповед. Наредбата за тоа му припаѓа на неговото височество, мојот честит и благороден султан.

[Потпис]: Раб Јосаф, сегашен патријарх на Охрид

Патријархот на Охрид и околните региони и подносител на оваа петиција свештеното лице по име Јоасаф плаќа годишен данок од 144 000 акчиња макту. Свештениците, монасите, митрополитите и епископите и другите зимии кои живеат во казите кои се под моја јурисдикција, следува годишно да платат мириски даноци и друго потребно за нивните лажни ритуали. Заради собирање на мириските даноци спомнатиот испратил петиција со печат за издавање детална и славна царска заповед. Заповедта за тоа му припаѓа на неговото височество, мојот честит и благороден султан.

6 цумазел евел 1140 (20.12.1727) година
[пенче]

Веродостојно.

Во согласност со деркенарот наредба со условите.

Заповед!

(на позадината на документот)

Царска заповед, 18 цумазел евел 1140 (01.01.1728) година.

[???] 240

[нечитлив печат на охридскиот архиепископ Јоасаф II на грчки и османлиско-турски јазик]

ТРАНСКРИПЦИЈА НА BOA.AE.SAMD.III.150/14770

Devletlü saâdetlü merhametlü sultanım hazretleri sağ olsun! Bu kulları Ohri ve tevâbi'i patriği olup patrikliğime dâhil Kesriye ve nice kazâlarında sâkin piskopos ve papası ve keşîş ve sâ'ir zimmîlerin üzerlerine edâsı lâzım gelen senevî mîrî rüsûm ve zitye ve tasadduk akçeleri ve panayırları ve ayazmaları ve evvelki nikâhlarında birer guruş ve ikinci nikâhlarda ikişer ve üçüncü nikâhlarında üçer guruş nikâhları rüsûmları ve senevî her zimmî evinden on ikişer akçe ve her papasdan birer altun patriklik rüsûmu ve yine senevî her zimmî evinden on ikişer akçe ve her papasdan birer altun mitropolitlik rüsûmu ve kilisalarına göre bankaları ve sâ'ir küllî ve cüz'î rüsûmatın mecmû'ı hâlâ üzerlerine müceddeden mitropolitleri olan Diyonisiyos nâm râhib ve patrikinden vekîli ahz ve kabz eyledikte müdâhale olunmayub ve ba'zı zimmîler 'avrat boşamalu veyâhûd almalu oldıkta râhib-i mesfûra mürâca'at idüb âyînleri üzere akd-ı nikâh ve fesh-i nikâh ve münâza'un fihi olan iki zimmî mâbeynlerinde rızâlarıyla ıslâh ve iktiza idüb âyînleri üzere kilisalarında yemîn ve

aforos eylediklerinde kuzât ve nüvvâb tecrîm ve tağrîm eylemeyeler ve mürd olan piskopos ve papas ve keşîş ve ve kalogriyaların nükûd ve bârgîr ve sâ'ir eşyâları ahz ve kabz eyledikte beytû'l-mâl ve kassâm ve âdemleri ve mütevellîler ve voyvodalar ve subaşılar ve sâ'irleri taraflarından müdâhale olunmayub ve kadîmden kilisa ve manastırlarına vakf olan bağ ve bağçe ve çiftlik ve çayır ve tarla ve ayazmalarına ve değirmenlerine ve eşyâlarına dâhil olunmayub ve mîrî rüsûm virmekte 'inâd üzere olan piskopos ve papaslarını âyînleri üzere te'dîb ve saçları traş ve kendülerin 'azl ve yerlerin müstehakkına virdikde âherden müdâhale olunmayub ve ba'zı zimmîlerin sülüs-i mâlini kilisa ve manastırlarına ve bu kullarına ve mitropolide ve piskoposa vasiyyet eyledikte vârislerinden alivirilüb ve keşîş ve papas ve kalogriyalardan birisi izn-i şer'le alıkonılmak lâzım geldikte râhib-i mesfûr alıkoya ve keşîş tâ'ifesinden ba'zıları manastır ve kilisaları yoğiken mahalle be-mahalle gezüb fesâda bâ'is olanları râhib-i mesfûr te'dîb eyleye ve kilisa ve manastırlarına vekîl olub düşen mahsûlâtı ekl ve bel' iden mesfûrların muhâsebeleri gördikde müdâhale olmaya ve râhib-i mesfûr mîrî rüsûm cem' ider iken mürûr ve 'ubûr eyledikleri ba'zı mahûf yerlerden ahsen vechile geçmek için tebdîl-i câme ve kisve ve def-i mazarrat için olan alat-ı harb götürdüklerinde mücerred celb-i mâl için mîr-i mîrân ve mîrlivâ ve mütesellimler ve voyvodalar ve subaşılar ve zu'emâ ve erbâb-ı tımar ve ümenâ ve ummâl ve kurâ zâbitleri ve sipah ve yeniçeri ve sâ'ir ehl-i 'örf tâ'ifesi taraflarından müdâhale olunmayub bindikleri bârgîr ve katırlarına ulağa ve kapukulları müdâhale itmeyeler ve kendüye mahsûs olan 'asâsın elinde götürdüklere müdâhale olmaya deyu emr-i şerîf viriyle gelmekle merhametlü sultanımdan mercû dur ki vech-i meşrûh üzere 'amel olınmak için Kesriye ve nice ve [] ve [] ve kâdîlarına hitâben fermân-ı 'âlîyyeleri ihsân buyurulmak bâbında emr ve fermân devletlü saâdetlü sultanım hazretlerindedir.

Bende Yoasaf patrik-i Ohri hâlâ

Kesriye ve tevâbi'i mitropolidliği Diyonisyos râhibe tevcih ve yedine henüz berât-ı şerîf virilmekle berâtına dâhil kazâlarda sâkin papasların ve keşîşlerin ve sâ'ir zimmîlerin senevî üzerlerine edâsı lâzım gelen mîrî patriklik ve mitropolidlik rüsûmu ve sâ'ir kadîmden âyîn-i 'âtılları üzere olagelen rüsûmatın mecmû'ı hâlâ üzerlerine berât-ı şerîf ile mitropolidliğinden râhib-i mesfûr veyâhûd tarafından vekîli ahz ve kabz eyledikte âherden müdâhale olunmamak üzere Ohri patrikinin memhûr 'arzuhâl ve bâ-fermân-ı 'âlî mufassal ve meşrûh evâmîr-i şerîfe virügelmişdir ol bâbda emr ve fermân devletlü saâdetlü sultanım hazretlerindedir.

Fi 14 cemâziyelevvel sene 1140

Derkenân mücebince şürûtuyla hükm.

Buyuruldu.

(на позадината на документот)

Bâ ferman-ı 'âli.

Fi 18 cemâziyelevvel sene 1140

[mühür]

ПРЕВОД НА BOA.AE.SAMD.III.150/14770

Нека неговото височество, мојот честит, благороден и милостив султан биде здрав! Овој раб е патријарх на Охрид и околината. Епископите, свештениците, монасите и сите останати зимии кои што живеат во Костур и многуте кази кои се подредени на мојата патријаршија им следува да плаќаат годишен мириски данок, зејтијје, милостина, такса за панаѓури, такса за ајазма, за првата венчавка по еден грош, за втората венчавка по два гроша, за третата венчавка по три гроша и годишно од секој зимиска куќа по 12 акчиња и од секој свештеник по еден златник за патријаршиски данок и исто така годишно од секоја зимиска куќа по 12 акчиња и од секој свештеник по еден златник за митрополитски данок и пангарите за црквите и другите целосни и половични даноци. Кога новиот митрополит и полномошник на патријархот, свештеното лице по има Дионисиос, ќе го собира целиот данок да не се спречува. Зимии кога се разведуваат или се венчаваат се обраќаат [за дозвола] кај споменатото свештено лице. Согласно нашите традиции при склучување венчавка или давање развод, или разрешување на спор со взаемна согласност меѓу два зимии, треба во согласност со нашите традиции да се заколнат и казнат во црквите. По тоа кадите и наибите да не ги казнуваат и глобат. Да не биде спречувано собирањето пари, товарни коњи и други предмети од починати епископи, свештеници, монаси и монахињи, од страна на бејтулмалот, кассамите, нивните луѓе, мутевелиите, војводите, субашиите и другите. Да не се посега по од дамнина подарените лозја, градини, чифлици, ливади, ниви, свети води, воденици и предмети на црквите и манастирите. Да не биде спречувано кога според нашите традиции ќе се казнат и ќе им се потстрижат косите на епископите и свештениците кои одбиваат да платат мириски данок и ќе се разрешат од црквата и нивното место ќе се даде на друг. Кога некои зимии ќе остават во наследство една третина од нивниот имот на цркви и манастири, на овој раб, на митрополит или на епископ тие да се земат од наследниците. Кога некој свештеник, монах или монахиња треба да бидат при-

творени, со дозвола на чесниот шеријат тие да бидат притворени од споменатото свештено лице. Ако некои од групата на монаси кои немаат манастир или црква одат од место до место и поттикнуваат неволји, тие да бидат казнети од споменатото свештено лице. Да не биде спречуван кога ги проверува извештаите на оние полномошници на црквите и манастирите кои вршат проневера [на средствата]. Кога споменатото свештено лице собирајќи ги мириските даноци менува облека за да мине безбедно низ некои опасни места и носи оружје за да спречи опасност по својот живот, да не биде спречуван од страна на мирмираните, санџа-кбеговите, мутеселимите, војводите, субашиите, заимите, тимариотите, емините, административните службеници, селските забити, спахиите, јаничарите и другите службени лица кои се мешаат заради сопствен интерес. Улаците и *капукулото*, да не ги попречуваат јавачките коњи и мулиња. Кога го носи во својата рака својот специјален жезол да не се попречува. Заради издавање честита наредба го молам мојот милостив султан. На вообичаениот начин да се заповеда и да се дарува царска заповед која ќе биде адресирана до кадијата на Костур и многу [други] кадии. Наредбата за тоа му припаѓа на неговото височество, мојот честит и благороден султан.

[Потпис]: Раб Јоасаф, сегашен патријарх на Охрид

Свештеното лице Дионисиос со царски брат е предложен и поставен за митрополит на Костур и околината. Според неговиот брат свештениците, монасите и другите зимии кои живеат во казите треба годишно да плаќаат патријаршиски, митрополитски данок и други даноци потребни за нивните од дамнина лажни ритуали. Исто така според царскиот брат, кога од митрополијата споменатото свештено лице или од негова страна [назначениот] претставник ќе го собере данокот да не биде спречуван. За таа цел Охридскиот патријарх испратил петиција со печат за издавање детални и славни царски заповеди. Заповедта за тоа му припаѓа на неговото Височество, мојот честит и благороден султан.

14 цумазел евел 1140 (28.12.1727) година

Во согласност со деркенарот наредба со условите.
Заповед!

(на позадината на документот)

Царска наредба.

18 цумазел евел (01.01.1728) година.

[нечитлив печат на охридскиот архиепископ Јоасаф II на грчки и османлиско-турски јазик]

БИБЛИОГРАФИЈА

- Bayraktar Tellan, Elif. "The Patriarch and the Sultan: The Struggle for Authority and the Quest for Order in the Eighteenth-Century Ottoman Empire." PhD Thesis, August 06, 2018. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/38253>.
- Çolak Hasan. *The Orthodox Church in the Early Modern Middle East: Relations between the Ottoman Central Administration and the Patriarchates of Antioch, Jerusalem and Alexandria*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2015.
- Çolak, Hasan, Bayraktar-Tellan, Elif. *The Orthodox Church as an Ottoman institution: A study of early modern Patriarchal Berats*. Istanbul: The Isis Press, 2019.
- İnalçık, Halil. "Şikâyet Hakkı: 'Arz-i Hâl ve 'Arz-i Mahzar'lar", *Osmanlı Araştırmaları*, VII-VIII (1988).
- Ursinus, Michael. "Petitions from Orthodox church officials to the Imperial Diwan, 1675", *Byzantine and Modern Greek Studies*, 18/1 (1994).
- Матковски Александар. „Црковни давачки (kilise resimler) во Охридската Архиепископија“, *Прилози*, II/2, (1971).
- Матковски, Александар, „Односите помеѓу Охридската архиепископија и Османската држава“, *ГИНИ*, XVI/2 (1972).
- Снегаров, Иван. *История на Охридската архиепископија-патриаршия. Т.2, Од надането и под турците до нејното унищожение*. Софија: Академично издателство проф. „Марин Дринов“, 1995.

Nikola ĆIRIĆ
Institute of National History, Skopje

A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THE OHRID
ARCHBISHOPRIC: TWO PETITIONS FROM THE OHRID
ARCHBISHOP JOASAF II FROM 1727 TO THE OTTOMAN
IMPERIAL DIWAN

(summary)

The paper focuses on presenting two petitions sent from the Ohrid Archbishop Joasaf II, from 1727, to the Ottoman Imperial Diwan (Dîvân-ı Hümayun). The petitions are replete with essential information about the history of the Ohrid Archbishopric and its relation with the Ottoman Empire in the first half of the 18th century. It contains data on the obligations and rights of the Ohrid Archbishop towards the Ottoman government, its flock and the ecclesiastical order during this period. After being reviewed by the Imperial Diwan, the petitions were accepted and an order was sent to the local sheria courts containing the requests of Joasaf II.

Keywords. – petition, Ohrid Archbishopric, Joasaf II, Ottoman Empire.

